

Azərbaycanın satirik şairi Mirzə Ələkbər Sabiri nəinki Azərbaycanda, hətta Azərbaycandan kənarda da tanımayan qalmayıb.

XX əsrin əvvəllərində yazılmış "Uşaq və buz", "Yaz günləri", "Məktəbə təqrib", "Ağacların bəhsi", "Cüt-çü", "Yalançı çoban" kimi qiymətli şeirləri ilə M.Ə.Sabir Azərbaycan uşaq şeirinin qüdrətli yaradıcılarından biri olduğunu təsdiqləyib. Şairin "Hörümçək və ipəkqudu" təmsilində, "Ağacların bəhsi" alleqorik şeirində, "Camış və sel", "Molla Nəsrəddin və oğru", "İskəndər və fəqir" mənzum hekayələrində yeni nəsil üçün faydalı və ibrətamiz olan mənalı mətləblər ifadə olunub.

Satirası isə cahilliyyə, mövhumata itəatkarlığa, mütiliyə qarşı bir üsyanıdır. "Pah atonnan, nə ağır yatdı bu oğlan, ölübə", "Ayılma", "Bizə nə", "Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə", "Yaşamaq istər ürək", "Adətimiz daş idi dəva günü", "Qoyma, gəldi", "Adəmi adəm eyləyən paradır", "Bilməm nə görübdür bizim oğlan oxumaqdan", "Uşaqdır", "Uçitellər", "Müəllimlər syezdi", "Oxutmuram, əl çəkin", "Ürəfa marşı", "A şirvanlılar" şeirlərini əzbər bilməyən yoxdu. Bir sözlə, Mirzə Ələkbər Sabir yaradıcılığının "Hop-Hopname" adlı böyük bir sənət əsərinə maliklik!

İndi sizə kiçik bir araşdırmamı təqdim edirəm. Gəlin, görək, M.Ə. Sabirin xalqın gələcəyinə olan narahatlığı, ürək yanğısını, üsyanını yaxın qonşularımız, əbədi düşmənlərimiz özələrinin xeyrinə necə istifadə edəblər.

Erməni xislətinin yetişdirməsi, Sovet hökumətinin tələbilə türkə düşmənliliyi unutmayan bolşevik...

Deməli, vaxtilə Azərbaycan SSR əməkdar mədəniyyət işçisi, Azərbaycan SSR xalq şairi, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı olmuş erməni Samvel Qriqoryanın məkrli əməllərini siz də bilin. Əvvəlcə qeyd edim ki, Samvel Qriqoryan Xocalı rayonunun Şuşakənd kəndində 1907-ci ildə anadan olub.

Ermənilər yazır ki, Samvel valideynlərinin ortancıl uşağı olub. Anasının sonuncu övladı 1918-ci ildə olub. Sentyabrın 16-17-də Bakıda erməni qırğınları zamanı. Balaca Samvel və onun böyük bacısı gizləndikləri yerdən hadisənin şahidi olublar. Anasının və kiçik bacısının qətləmi obrazı şairi ömrü boyu təqib etmiş, onun ruhi əzab mənbəyinə çevrilmişdir".

Anlamaq çətin deyil ki, bu insanın qəlbində azərbaycanlılara qarşı necə böyük nifrət olub. Amma o fərdi şəkil-də deyil, qisasını tarixdə iz qoyaraq almağı düşünür.

İrəvanda İrəvan Dövlət Universitetinin tarix-ədəbiyyat fakültəsini bitirəndən sonra 1929-cu ildə Bakıya döndür. Bəlkə də göndərilir. Çünki İrəvan elə o vaxtdan şeytan yuvası olub, orada təhsil alan erməni gənclərin beyni yuyulub. Samvel də onlardan biri olur. Universitetdə saxta erməni soyqırımı, "türklərə qarşı birləşmək", "qisasçılıq" ideyaları təbliğati ən yüksək səviyyədə olub və Samvel 4 il bu ədəvətlə qidalanıb.

Nəhayət İrəvandan nifrətlə dolu gələn Samvel Bakıda yaradıcılığa başlayır.

"Qrakan Adbecan"ın redaktoru, iki minə yaxın Azərbaycan bayatısının oğrusu, bir çox ədiblərimizin "qardaşı"

Elə bu yerdə Azərbaycan tarixçisi, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Tarix Arxivinin sürətli direktoru Aslan Kənanın bir araşdırmasından bir parça təqdim etməyi özümə borc bilirəm: Arxivdə Yazıçılar Birliyinin sənədlərini araşdırarkən, erməni xislətini açan

marqlı bir fakt diqqətimi çəkdi. Məlum oldu ki, bu ittifaqın orqanı olmuş ermənicə çıxan "Qrakan Adbecan" ("Ədəbi Azərbaycan") ədəbi-bədii, nəzəri-tənqidi jurnalı iki aydan bir 10 (on) müəllif vərəqi həcmində dərc edilirmiş. 1932-ci ildən fəaliyyətə başlayan, yarım əsrlik yol keçən bu jurnalın əsas məqsədi Azərbaycan ədəbiyyatının təbliğinə, ədəbi əlaqələrin möhkəmlənməsinə xidmət et-

Mirzə İbrahimovun "gözdəsi", yaxud, bolşeviklərin nümayəndəsinə böyük lütf

Düz 25 ildən çox "Qrakan Adbecan" jurnalının redaktoru olan Qriqoryanın "Ana nəğməsi", "Mənim Qarabağım", "Göyərçinlər", "Sevirəm", "Sənsiz", "Bahar", "Ermənistan", "Araz sahilində", "Ana nəfəsi", "Hrazdan" kimi altı məsəli, separatçı meyilli şeirləri ilə Ermənistanla sevilən yazıçılardan

M.Ə.Sabirin "silahı" ilə xalqımızı vuran "xalq yazıçımız": Harda müsəlman görürəm...

mək olub. Bundan başqa, jurnal vaxtilə respublikamızda sığınacaq verdimiz erməniləri İrəvanda məskunlaşmış ermənilərə tanıtılmalıymış. Bu sahədə jurnal respublikamızda fəaliyyət göstərən erməni yazıçılarının ilk yaradıcılıq tribunası və dayaq nöqtəsi olub.

"Qrakan Adbecan"ın dolğun, məzmunlu, müasir dövrün tələblərinə cavab verən, zəngin və maraqlı nəşr edilməsi üçün o vaxt respublikamızda geniş imkanlar da yaradılıb.

Ancaq şübhəsiz ki, jurnal, ilk növbədə, Azərbaycan yazıçılarının ən yaxşı əsərlərini erməni oxucularına təqdim etməli idi. Jurnal Azərbaycan ədəbiyyatını erməni dilində oxuculara çatdırmaq məqsədilə təşkil olunduğu üçün onun səhifələrində Azərbaycan yazıçılarının daha artıq yer ayrılmalı idi. Ancaq gəlin görək, bu sadələşdirmə məqsədlərə çatmaq üçün jurnal fəaliyyəti dövründə hansı işlər görüb?"

Jurnal sırf saxta erməni soyqırımının təbliği ilə məşğul olub, beynlərə "türk düşməndir" siqnalları ötürüb. Həm də milliyətcə türk olan bir toplumun içərisində bu ideyanı mükəmməl şəkildə həyata keçiriblər. Aslan müəllim yazır ki, jurnada bir erməni dələduz "şair"in 1915-ci il "aprel qırğını abidəsi" nə həsr edilmiş "Qaranquş yuvası" yazısını da çap etməkdən həya etməyib: "Həmin müəllifin "Yazıçı" nəşriyyatında çap edilən kitablarında millətçilik əhval-ruhiyyəsi tam şəkildə özünü göstərir. Həmin müəllifin sətiraltı demək istədiyi fikirlərə diqqət edək:

"Sənə baxanda qoy mənə hiss etsinlər, Mənə baxanda səni. Mən və sən bir bütövük, İki hissəyə bölünmüşük..."

İlk baxışda şeirdə güman etmək olar ki, lirik qəhrəman sevgilisinin, doğma ocağının həsrətindədir. Lakin kimse onlara qarşı rəhimsizlik etməmiş, onları ayırmışdı. Diqqətlə oxuyanda, sonrakı hadisələr göstərir ki, bu məkrli niyyət hər bir zaman onların qara qəlbinə dəşib. Burada müəllif Yuxarı Qarabağı İrəvanla birləşdirmək iddiasında idi, lirik qəhrəman o vaxtdan

torpaq xülyası ilə yaşayırmış". Yəqin ki, anladınız söhbət kimdən gedir.

Beləliklə, 1947-ci ildən bəri iki minə yaxın Azərbaycan bayatısını erməni dilinə tərcümə edib Samvel Qriqoryan 1957-ci ildən Bakıda erməni dilində nəşr olunan "Qrakan Adbecan" jurnalının redaktoru olur. Məhz onun topladığı və erməniləşdirdiyi bayatıları ermənilər mənimsəyərək "erməni ədəbiyyatının inciləri" kimi təbliq edir.

anadan olmasının 100 illiyi ərəfəsində dahi bəstəkarla bağlı xatirələri "Ədəbiyyat və İncəsənət" qəzetinin 1984-cü il, 3 avqust sayında dərc etdirir. Sonra bu erməninin "Kommunist" qəzeti 1984-cü il, 30 noyabr sayında "Azərbaycan" adlı şeiri dərc olunur.

"Ədəbiyyat və İncəsənət" qəzetinin 1986-cı il, 24 oktyabr sayında Samvel Qriqoryanın Azərbaycanın xalq şairi Səməd Vurğuna həsr etdiyi şeiri işıq üzü görür. 1986-cı ildə isə xalq şairi Süleyman Rüstəmin anadan olmasının 80 illiyi münasibətilə ona açıq məktubla təbrikinə çatdırır. "Ədəbiyyat və İncəsənət" qəzetinin 14 mart sayında "Şair dostuma açıq məktub"u dərc olunur. Nizaminin, Xaqanın, Məxsətin, Füzulinin, Vaqifin və başqalarının şeirlərindən tərcümə edir, amma heç birinin külliyyatının tam tərcüməsinə həvəs göstərmir.

Amma bu məkrli Samvel Qriqoryan M.Ə.Sabirin "Hop-hopname"sini küllüyatca erməni dilinə tərcümə edir. Bu əlbəttəki, Azərbaycana şairinin yaradıcılığına sevgidən yaranmamışdı. Azərbaycanlıları, öz şairinin dili ilə

ifşa etməyi qarşısına məqsəd qoymuşdu. Bizim o vaxtkı bəzi səlahiyyətli maymaqlarımız S.Qriqoryanın bütün tərcümələrini - "yumşaq yastıq" jestini sevinclə udaraq bunu alqışlayırlar.

Bir də xatırladıram: Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni, "Şərəf nişanı" medallı, Oktyabr İnqilabı ordeni, Xalqlar Dostluğu ordeni, SSRİ-nin çoxsaylı medalları və fəxri fərmanları Azərbaycanın xalq şairi titulu...

"Harda müsəlman görürəm, qorxuram!" - silahı

Son olaraq, Professor Şirməmməd Hüseynovun bir açıqlamasını da diqqətinizə çatdırıram: 1911-ci ildə Mirzə Ələkbər Sabir ölür. Abbas Səhəhət istəyir ki, onun şeirlərini bir yere yığib kitab çap etdirmiş, çünki Sabir yazırdı, amma kitabı çap olunmamışdı. Heç öz kitabını görmədi də. Abbas Səhəhət qəzetlərdə elan verir ki, "ay camaat, gəlin yardım edin Mirzə Ələkbər Sabirin kitabını çap etdirək". Cəmi 26 rubl pul yığılır. Onun 5 rublunu Nəcəf bəy Vəzirovun qızı göndərir, qalanını da Sabirin şagirdləri 3 qəpik, 5 qəpik yığib göndərirlər.

Həmin ilin yayında azərbaycanlı qadınları ilə erməni qadınları Dilicanda istirahət edirləmiş. Necə olursa erməni qadınları Sabirin kitabıyla bağlı elana rast gəlir, qərara gəlirlər ki, yardım etsinlər. Bilirsiz niyə? Çünki Sabirin "Qorxuram" adlı şeirindəki "harda müsəlman görürəm qorxuram" misrası onların çox xoşuna gəlirdi... Bir yığıncaq təşkil edirlər, həmin yığıncaqda yığılan bütün pulları da göndərirlər kitabın çapı üçün. Beləcə, Mirzə Ələkbər Sabirin "Hop-Hopname" adlı ilk kitabı çap olunur və üstelik kitabın ilk nəşrinin ön sözündə də, kitabın kimlərin puluyla çap olunduğu qeyd olunur".

Xatırladaq: Hazırda məzarı Bakıda Fəxri Xiyabandır. Xatırladaq ki, Azərbaycanın xalq yazıçısı Aleksandr Şirvanzadədən sonra Samvel Qriqoryan Azərbaycanın xalq şairi adına layiq görülən ikinci ermənidir.